Stulecie powrotu Pomorza w granice Rzeczypospolitej. Zaślubiny Polski z Bałtykiem

Lekcja historii Pomorza z dr. Józefem Wybickim

Autor:
Janusz Gawrysiak
Łukasz Grzędzicki
Rysunki: Piotr Dziewanowski (Kalmar)
Oprawa graficzna: Łukasz Gajowniczek

100-lecie powrotu Pomorza w granice Rzeczypospolitej i zaślubin Polski z Bałtykiem

SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Nadbałtyckie Centrum Kultury Gdańsk

INSTYTUCJA KULTURY SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

GDAŃSKA SZKOŁA ARTYSTYCZNA

TEATR ZNAK

Gdańsk 2020

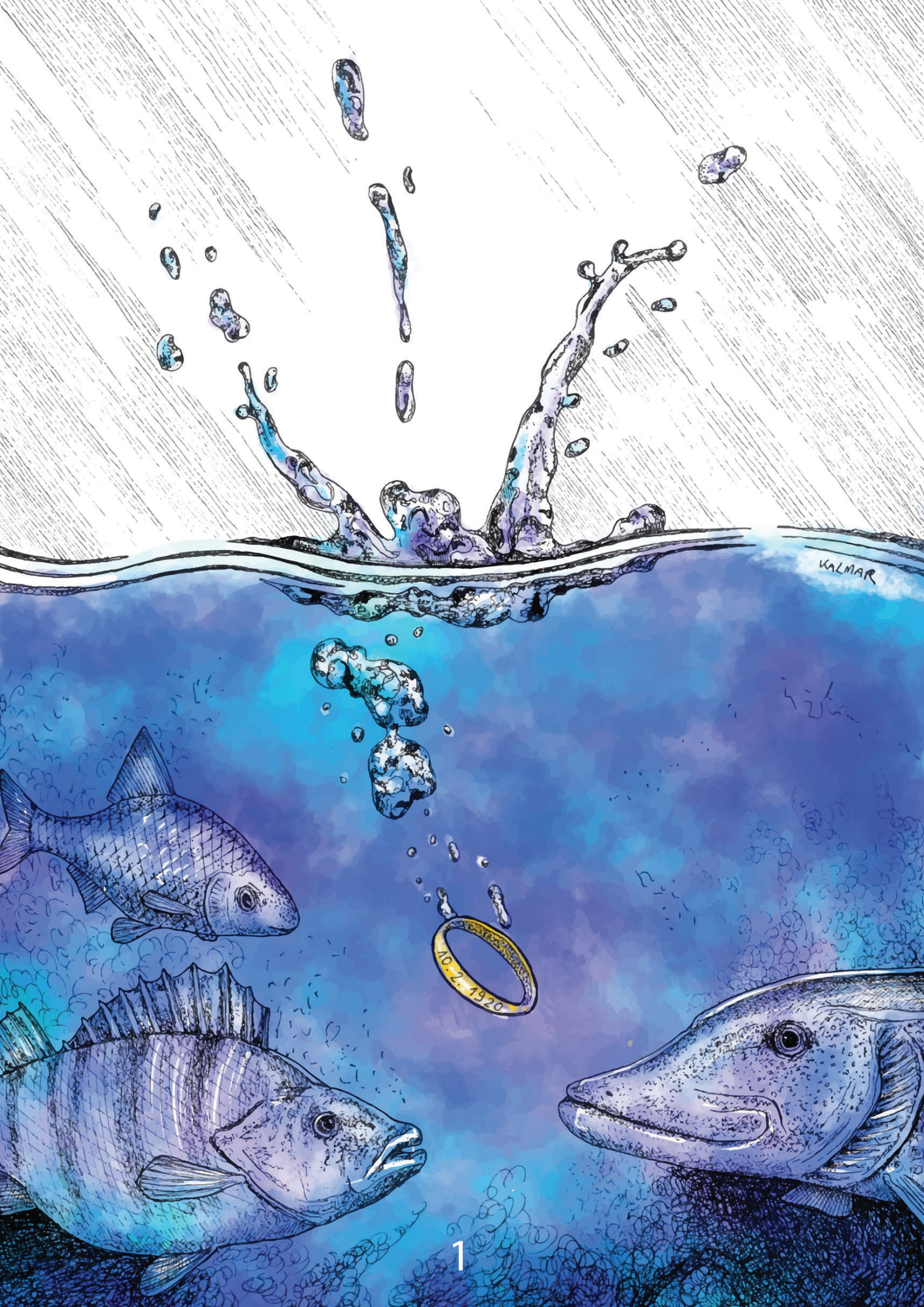
KALMAR
10. 2. 1920

Gdańsk, 7 stycznia 2020 r.

Szanowni Państwo,
Drodzy Nauczyciele!

W styczniu i lutym 2020 r. obchodzimy 100-lecie powrotu Pomorza w granice Rzeczypospolitej i zaślubin Polski z morzem. Dla tożsamości regionu, w którym żyjemy, pamięć o tych wydarzeniach sprzed wieku jest ważna. Nasi przodkowie, dzięki wytrwałej pracy organicznej i bardzo dobrej samoorganizacji sprawili, że pomimo zaborów polskość przetrwała nad Bałtykiem. W rezultacie, w 1920 r., w wyniku działań politycznych i dyplomatycznych znaczna część Pomorza – niestety bez Gdańska, z którego utworzono Wolne Miasto – włączona została bez rozlewu krwi do Rzeczypospolitej.

Przekazujemy w Państwa ręce broszurkę – materiał edukacyjny dotyczący 100-lecia powrotu Pomorza w granice Rzeczypospolitej i zaślubin Polski z morzem.
Zachęcamy Was, drodzy Nauczyciele oraz Opiekunowie, do przeprowadzenia w najbliższych tygodniach zajęć przybliżających dzieciom problematykę historycznych wydarzeń i próby wzbudzenia refleksji nad tym, jakie wnioski wypływają z tych wydarzeń dla nas współczesnych.

Chcielibyśmy, żeby ta lektura zachęciła Was do udziału w wydarzeniach, które przygotowaliśmy wspólnie z Nadbałtyckim Centrum Kultury i pod auspicjami Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego. Będzie to realizowany w formie przygody z historią konkurs dla szkół podstawowych oraz – w dniu 9 lutego 2020 r. – imprezy: gra miejska i radosny festyn na powitanie generała Hallera na gdańskim Dworcu Głównym. Szczegółowe informacje o obchodach rocznicowych na Pomorzu znajdziecie Państwo na stronie **www.zaslubiny.pomorskie.eu/.**

Dla klas, które zwyciężą w konkursie, przygotowaliśmy wyjątkowo atrakcyjne i pożyteczne nagrody w postaci wyjazdów na Zielone Szkoły.

Jesteśmy przekonani, że przygotowany przez nas program imprez i edukacji historycznej pokaże młodym Pomorzanom, że pojęcia patriota, obywatel i społecznik są ze sobą tożsame. Prosimy też, byście w wymiarze wiedzy i wychowania pomogli nam pokazać dzieciom, że budowana od wieków tożsamość pomorska zawsze łączyła szacunek i dumę narodową z przywiązaniem do naszych małych ojczyzn oraz tolerancją dla różnorodności kultur.

Z okazji rocznicy życzymy Wam wiele radości i satysfakcji z młodych polskich Pomorzan, których uczycie i wychowujecie.

Janusz Gawrysiak

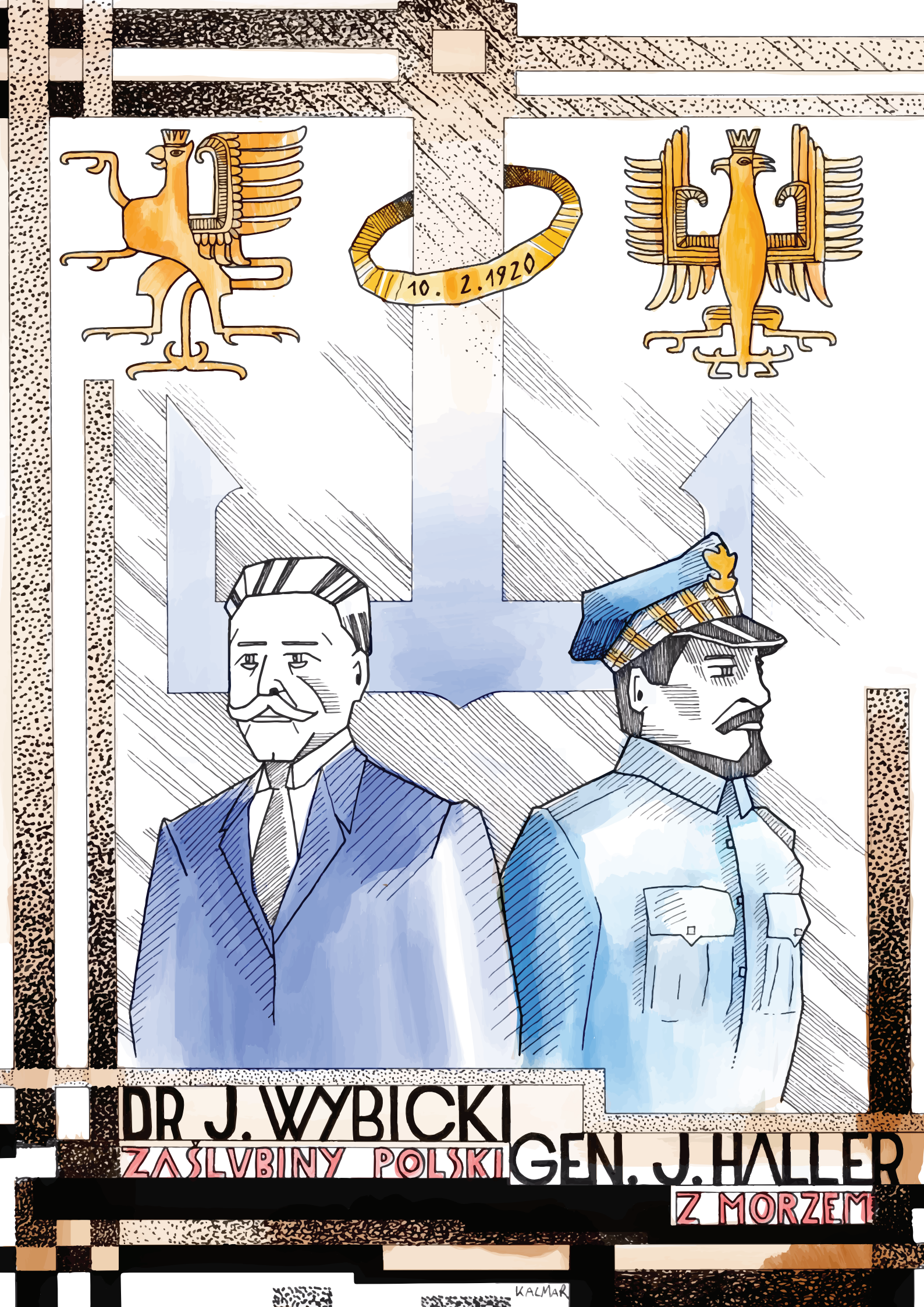
10. 2.1920
DR J. WYBICKI
ZAŚLUBINY POLSKI
GEN. J. HALLER
Z MORZEM
KALMAR

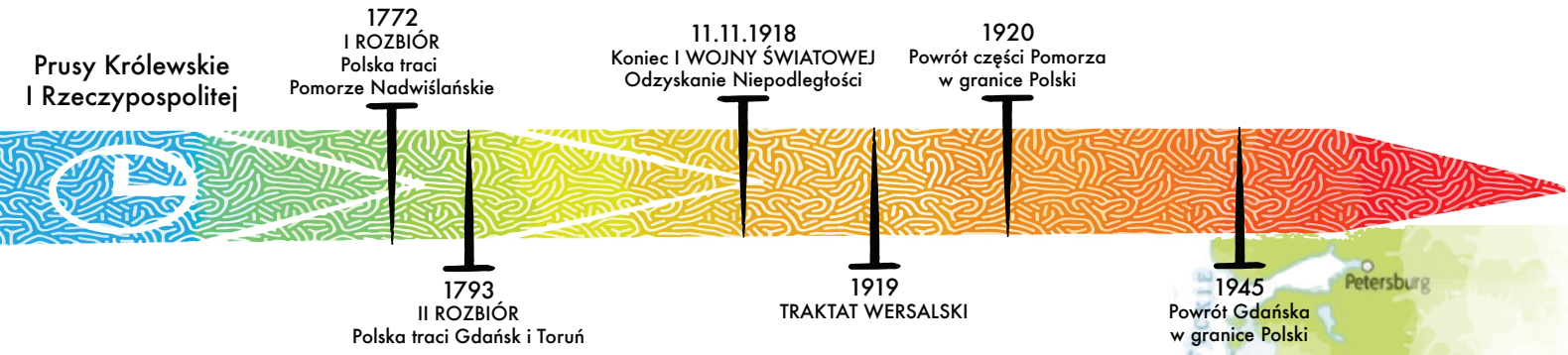

Na co będziemy zwracać uwagę:
Kim byli historyczni Pomorzanie, mieszkańcy Prus Królewskich?
Dlaczego udało się przywrócić Pomorze Polsce?
Kim byli generał Józef Haller i doktor Józef Wybicki?
Jakie znaczenie ma Pomorze dla Polski?

Zabory, czyli co zdarzyło się wcześniej:

Tereny dzisiejszego Pomorza Nadwiślańskiego do 1772 roku nazywane były Prusami Królewskimi. Była to jedna z najbogatszych i najlepiej rozwiniętych prowincji Rzeczypospolitej. Prusy Królewskie były też bardzo zróżnicowane etnicznie, kulturowo i religijnie. Oznacza to, że mieszkańcy mówili tu różnymi językami (polskim, niemieckim, kaszubskim). Wyznawali też różne religie: Polacy i Kaszubi byli na ogół katolikami, ludność niemieckojęzyczna należała przeważnie do kościołów protestanckich. Mieszkańcy Prus Królewskich byli poddanymi króla polskiego i uważali się za obywateli Rzeczypospolitej. Zabiegali o zachowanie samorządności i strzegli swoich interesów ekonomicznych.

W 1772 roku, na skutek pierwszego rozbioru, Pomorze Nadwiślańskie w zasadniczej części zagarnięte zostało przez Fryderyka II Hohenzollerna i włączone do Królestwa Prus. Na skutek oporu niemieckojęzycznych gdańszczan gród nad Motławą pozostał w granicach Rzeczypospolitej. Gdańsk utracono w wyniku II rozbioru Polski w 1793.

Pomimo prawie 150 lat zaborów i nacisku germanizacyjnego nasi przodkowie zachowali oraz rozwinęli rodzimą kulturę nad Bałtykiem. Momentem przełomowym w procesie budzenia się polskości na Pomorzu była Wiosna Ludów, po której zaczęły powstawać liczne polskie instytucje gospodarcze, kulturalne, polityczne i naukowe. Ludność polska Pomorza, podobnie jak Wielkopolski, podjęła rywalizację z faworyzowaną przez władze pruskie ludnością niemiecką. Dzięki doskonałej samoorganizacji, olbrzymiej mobilizacji i wieloletniemu wysiłkowi różnych warstw społecznych, a przede wszystkim inteligencji, udało się zachować polskość na Pomorzu Nadwiślańskim. Na specyfikę regionu wpływał też rozwijający się od połowy XIX w. ruch kaszubski, którego prekursorem był dr Florian Ceynowa. Na początku XX w. miejscowi Polacy byli aktywnymi politycznie i świadomymi obywatelami Cesarstwa Niemieckiego.

Powrót Pomorza w granice Rzeczypospolitej

Po zakończeniu I wojny światowej (1914–1918) w listopadzie 1918 r., w oparciu o ziemie zaboru rosyjskiego i austriackiego, odrodziła się Polska, a na jej czele stanął Józef Piłsudski. O przynależności państwowej ziem zaboru pruskiego (Wielkopolski, Pomorza, Śląska, Warmii i Mazur), stojących na wysokim poziomie rozwoju gospodarczego, miały zdecydować wielkie mocarstwa (głównie Francja, Wielka Brytania i USA) na odbywającej się w Paryżu od stycznia do czerwca 1919 r. konferencji pokojowej. Jeszcze przed jej rozpoczęciem Polacy zaczęli zdecydowanie domagać się przyznania im Pomorza wraz z wybrzeżem Bałtyku i Gdańskiem. Mężowie stanu reprezentujący Polskę na konferencji paryskiej tj. premier Ignacy Paderewski i Roman Dmowski wykazywali, że warunkiem koniecznym istnienia niepodległej Rzeczypospolitej jest dostęp do morza i dzięki temu uzyskanie możliwości nieskrępowanego udziału w handlu światowym. Gdańsk dla państwa, które odradzało się w dorzeczu Wisły, był jego naturalnym portem i oknem na świat. Przeciwko przyznaniu Pomorza Nadwiślańskiego Polsce zdecydowanie protestowali Niemcy, którzy stanowili w tym regionie znaczny odsetek ludności, a w samym Gdańsku byli większością. Podkreślali też, że konieczne dla nich było utrzymanie łączności terytorialnej między ważnymi dla ich państwowości miastami: Berlinem i Królewcem. Ważnym argumentem podnoszonym przez dyplomację polską było opowiedzenie się za przyłączeniem do Rzeczypospolitej ludności kaszubskiej, która liczebnie dominowała w kilku powiatach północnych Pomorza Nadwiślańskiego. Do legendy przeszła wyprawa delegacji Kaszubów do Paryża w kwietniu 1919 r. W podpisanym 28 czerwca 1919 r. traktacie wersalskim ustanowiono granicę polsko-niemiecką. Znaczną część Pomorza przyznano Polsce, a z samego Gdańska wraz z najbliższą okolicą miano utworzyć pod auspicjami Ligi Narodów Wolne Miasto Gdańsk. Z planów utworzenia Wolnego Miasta Gdańska nie byli zadowoleni ani miejscowi Polacy, ani Niemcy. Przyszłe umowy miały uszczegółowić prawa Polski do nieskrępowanego korzystania z portu gdańskiego.

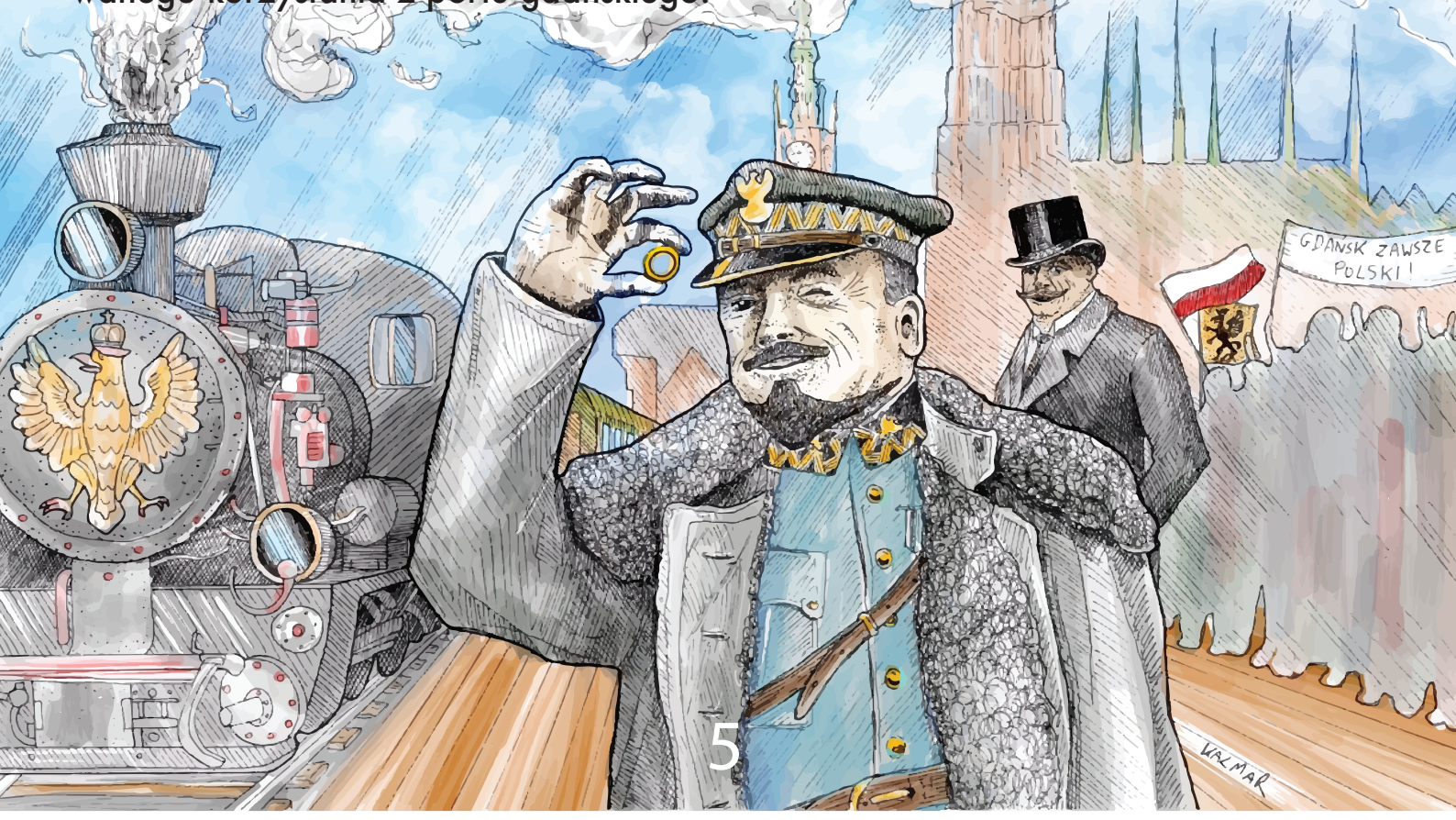

Powitanie niepodległości

Dopiero po upływie ponad pół roku od podpisania traktatu wersalskiego nastąpiło jego przyjęcie przez Niemcy. Jesienią 1919 r. w drodze negocjacji polsko-niemieckich określono warunki techniczne przekazania Rzeczypospolitej powiatów pomorskich. Miejscowi Polacy przez długie miesiące przygotowywali się na to, tworząc struktury przyszłej administracji i oświaty, pilnowali majątku publicznego przed wywiezieniem do Niemiec oraz przygotowywali na powitanie Polski, drukując okolicznościowe śpiewniki i planując okazałe uroczystości. Dzięki temu Polska bez walk mogła zająć Pomorze Nadwiślańskie – dobrze zorganizowaną i zamożną prowincję – dopiero na początku 1920 r.

Od połowy stycznia 1920 roku entuzjastycznie witane wojsko polskie przez miesiąc, zgodnie z wcześniej przygotowanym harmonogramem, wkraczało do kolejnych powiatów Pomorza. Mieszkańcy z transparentami, kwiatami i przy specjalnie wznoszonych w wielu miejscowościach "bramach powitalnych", oczekiwali przybycia żołnierzy. Dorośli i dzieci radośnie witali polskich żołnierzy śpiewając patriotyczne pieśni. Szczególnie często na transparentach umieszczano i podnoszono hasło: „Nie ma Kaszëb bez Polonii, a bez Kaszëb Pòlsczi”. Symbolicznym zwieńczeniem tego procesu miały być zaślubiny Polski z morzem zaplanowane na 10 lutego 1920 r. w Pucku – jedynym wówczas porcie na przyznanym bez zastrzeżeń Polsce pasie wybrzeża bałtyckiego. Miał ich dokonać generał Józef Haller – dowódca Frontu Pomorskiego.

Wjazd generała Hallera do Gdańska

Pomimo starań dyplomacji i zabiegów ludności kaszubskiej, w traktacie wersalskim nie przyznano Gdańska Polsce. Wzajemne relacje między Rzeczpospolitą a tworzonym przez Ligę Narodów Wolnym Miastem miały być w przyszłości dopiero sprecyzowane. 10 lutego generał Haller wraz z polskimi żołnierzami i reprezentantami władz państwowych oraz dyplomatami zachodnimi udał się do Pucka, by dokonać symbolicznych zaślubin Polski z morzem. Wrzucona do morza obrączka stała się znanym wszystkim symbolem przywiązania i miłości do Bałtyku. Niewiele osób zna jednak historię, która rozegrała się w Gdańsku, a której głównym bohaterem był gdański patriota i lider miejscowych Polaków, doktor Józef Wybicki.

Józef Wybicki gdański lekarz dziecięcy i bohater Pomorzan

Mieszkańcy Pomorza są bardzo dumni ze swojej historii i przywiązani do polskości, którą poprzez konsekwentną pracę organiczną i rozbudzoną świadomość obywatelską udało się zachować przez prawie 150 lat zaborów. Nasi bohaterowie pomorskiej drogi do niepodległości potrafili nie tylko o nią walczyć, ale przede wszystkim na nią zapracować. Takim bohaterem był właśnie doktor Józef Wybicki.

Był on gdańskim lekarzem, patriotą i społecznikiem. Po studiach medycznych we Wrocławiu, Berlinie i Lipsku osiadł w Gdańsku, by poprzez pracę organiczną walczyć o jego polskość. Mottem życiowym, czyli zasadą, którą się kierował, było zdanie: „Zawsze i wszędzie szukałem Polski". Pracując jako lekarz, pomimo wielu obowiązków zawodowych i politycznych, organizował pomoc dla polskich dzieci. Były to między innymi wyjazdy kolonijne dla małych gdańszczan do głównych ośrodków kultury narodowej, takich jak Warszawa i Kraków.

* Obrączki od Wybickiego

Tuż po północy 10 lutego 1920 r. z Torunia wyruszył specjalny pociąg z generałem Józefem Hallerem na zaślubiny Polski z morzem. Pomorzanie szczególnie zabiegali o to, by pociąg z generałem mógł przejechać przez Gdańsk, by zaznaczyć prawa Rzeczypospolitej do tego miasta. Nie bez oporów udało się uzyskać akceptację na przejazd Brytyjczyków, którzy sprawowali nadzór nad opuszczonym przez wojska niemieckie miastem. Pociąg generała Hallera około 9:30 zatrzymał się na dworcu w Gdańsku, entuzjastycznie witany

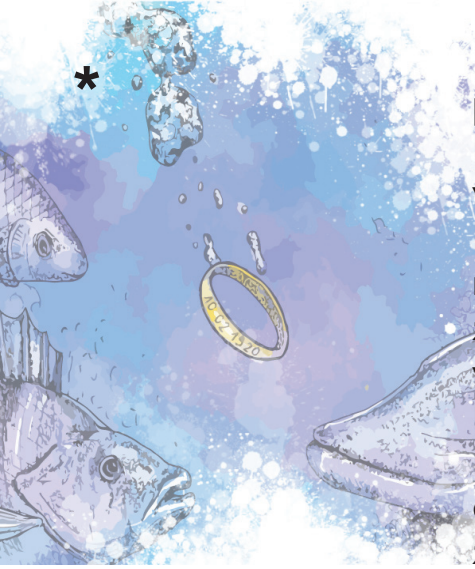

przez tłumnie zgromadzonych miejscowych Polaków. Ich lider doktor Józef Wybicki, dla podkreślenia znaczenia, ważności i symboliki tego wydarzenia, wręczył generałowi Hallerowi dwie flizowane złotem obrączki z wygrawerowanym na nich napisem „Gdańsk 10.2.1920 Puck". Jedną z nich generał wrzucił kilka godzin później do Bałtyku w Pucku dokonując uroczystych zaślubin Polski z morzem. Drugą nosił na palcu aż do śmierci w 1960 r. na obczyźnie. Doktor Wybicki pojechał z generałem Hallerem z Gdańska do Pucka, by towarzyszyć mu w zaślubinach Polski z Bałtykiem.

Warto pamiętać, że Polska z Bałtykiem została związana obrączkami podarowanymi przez gdańszczan – w ten sposób chciano podkreślić ogromne znaczenie Gdańska dla kraju.

Do omówienia w klasie

Co oznaczają słowa: patriota, obywatel, społecznik?
Czym wyróżniają się bohaterowie wolności na Pomorzu?
Jakie znaczenie dla współczesnych Polaków, a szczególnie mieszkańców Pomorza, może mieć fakt, że zaślubinowe obrączki były darem gdańszczan?

Zadanie:

Znajdźcie w internecie historyczne (pochodzące z 1920 roku) fotografie z powitania wojska polskiego w różnych miejscowościach Pomorza. Opowiedzcie, co widzicie na zdjęciach (stroje ludowe, mundury, transparenty, flagi, sztandary).

Ciekawostka:

Na jednej z ilustracji, w wodzie obok obrączki widnieją trzy ryby. Przeprowadź dochodzenie jakiego gatunku są ryby, czy są słodko czy słono wodne i czy na pewno występują w Zatoce Puckiej.

100-lecie powrotu Pomorza w granice Rzeczypospolitej i zaślubin Polski z Bałtykiem

SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

100-lecie powrotu Pomorza w granice Rzeczypospolitej i zaślubin Polski z Bałtykiem

Drodzy Nauczyciele!

Teatr Znak, Gdańska Szkoła Artystyczna oraz Nadbałtyckie Centrum Kultury zapraszają uczniów szkół podstawowych do wspólnego radosnego celebrowania 100-lecia pobytu generała Józefa Hallera w Gdańsku i na Pomorzu. Wkroczenie na Pomorze Frontu Północnego pod dowództwem generała Hallera było symbolicznym i formalnym powrotem odradzającej się Polski nad Bałtyk. 10 lutego 1920 roku w Pucku odbyły się symboliczne zaślubiny Polski z Bałtykiem. My – Pomorzanie – szczególnie mocno doceniamy ten fakt. Chcemy pokazać młodzieży oraz całej Polsce, jaki wysiłek włożyli polscy gdańszczanie i Pomorzanie w odzyskanie niepodległości.

Festyn i powitanie generała Hallera w Gdańsku
Stara lokomotywa na Dworcu Głównym
9 lutego 2020, godziny: od 12.00 do 16.00

Konkurs dla szkół
Głównym wydarzeniem rocznicy będzie radosna zabawa dla całych rodzin, wypełniona wieloma atrakcjami. Na gdański dworzec kolejowy chcemy zaprosić całe klasy szkolne, by przygotowały „powitanie wolności", nawiązujące do wydarzeń sprzed stu lat. Polacy entuzjastycznie witali Hallerczyków i inne polskie oddziały, budując w miastach i miasteczkach bramy triumfalne, formując delegacje powitalne z kwiatami i transparentami, często występując w strojach ludowych. Chcielibyśmy odtworzyć wspólnie z Wami ten piękny zwyczaj. Nie zapominając o walorach edukacyjnych uzupełnimy go quizem konkursowym.
Zainteresowane klasy otrzymają od nas broszurę historyczną i regulamin.

Nagroda
Weekend z doktorem Wybickim.
Atrakcyjna nagroda w formie przygody ze sztuką i historią.

Nagrodzimy dwie klasy dwudniowymi „zielonymi szkołami", podczas których dzieci wezmą udział w atrakcyjnych zajęciach edukacyjnych i historycznych.

Zgłoszenia przyjmujemy pod adresem: biurogsa@gmail.com,
Od 1 stycznia 2020 do 25 stycznia 2020
Liczba miejsc jest ograniczona, decyduje kolejność zgłoszeń.
Informacja tel. 603-613-583 Agnieszka Pniewska

Serdecznie zapraszamy!

Z poważaniem
Janusz Gawrysiak
Prezes Stowarzyszenia Teatr Warsztatowy Znak

TEATR ZNAK

Nadbałtyckie Centrum Kultury Gdańsk

Zapraszamy!

Radosny festyn dla szkół i powitanie generała Hallera.

Stara lokomotywa na Dworcu Głównym w Gdańsku.

9 lutego 2020, godz. 12:00-16.00

Gra miejska

Tajemnica zaślubin, czyli dlaczego gdańszczanie wręczyli generałowi Hallerowi obrączki. Awanturnicza gra miejska, przygoda szpiegowsko-kryminalna z udziałem ciotki Apolonii, Ignacego Paderewskiego, bohaterskiego dr. Józefa Wybickiego, tajemniczego pana zwanego Dziadkiem, niemieckich bojówkarzy komunistycznych, niewidomego kustosza wystawy malarskiej, przemądrzałej i zadufanej w sobie warszawskiej diwy operowej, gdańskich Karylionów i kaszubskiego kucharza.

Przebieg gry:

Uczestnicy gry wchodzą w rolę młodych przybyszów, którzy korzystając z gościnności swojej ciotki Apolonii, chcą zwiedzić Gdańsk i przeżyć ważne dla całej Polski wydarzenie, czyli zaślubiny Ojczyzny z morzem. 9 lutego, w przeddzień symbolicznych zaślubin Polski z morzem, biorący udział w grze muszą między godziną 10.00 a 14.00 pojawić się w gdańskim Ratuszu Staromiejskim przy ul. Korzennej 33/35. Jak wieść niesie, to właśnie tam nadarzy się okazja wysłuchania recitalu geniusza polskiego fortepianu, dandysa lat dwudziestych minionego wieku, mistrza Paderewskiego... I to właśnie z tego miejsca porwie ich wiatr historii, by w pięknych zakątkach Starego Miasta mogli uczestniczyć w awanturniczej przygodzie. Stawka jest niebagatelna, a zadanie z pozoru proste. Należy odnaleźć Ciotkę Apolonię, a także uratować polską delegację i kraj przed zamachem. Los Pomorza wisi na włosku!

Nie może Was zabraknąć!

Uwaga!!!

Gra pomyślana jest tak, by bawić całą rodzinę. Nie bójcie się też, że zmarzniecie, akcja prowadzić Was będzie przez ciepłe i piękne pomieszczenia. Nie zabraknie też gorącej herbaty i kaszubskiego poczęstunku.

100-lecie powrotu Pomorza w granice Rzeczypospolitej i zaślubin Polski z Bałtykiem

Nadbałtyckie Centrum Kultury Gdańsk

INSTYTUCJA KULTURY SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

TEATR ZNAK

GDAŃSKA SZKOŁA ARTYSTYCZNA

List od ciotki Apolonii

Drodzy!

Informacje o Waszym przyjeździe do Gdańska przyjęliśmy wraz z wujem z wielką radością. Gród nad Motławą często odwiedzany jest przez obywateli naszej, przed momentem odrodzonej Ojczyzny. Wiem, że i Wy ciekawi bardzo jesteście najbliższych wydarzeń. Przecież sam generał Haller, wybitny dowódca, odwiedza Gdańsk! Spełniają się nasze marzenia! Polska do nas wraca! No jeśli nie od razu to i tak – wierzcie przeczuciom swojej ciotki – i za sto lat Polska tutaj będzie.

Nie wszyscy jednak cieszą się na ten przyjazd generała. Doktor Józef Wybicki, wuj Wasz a mój mąż, w poczekalni swojej lecznicy podsłuchał dziwną plotkę. Niemieccy komuniści coś w Gdańsku planują!

Pewni jesteśmy wraz z mężem, że za namową Czerwonego Diabła ze Wschodu, zamachu chcą na polskiej delegacji dokonać. Ja natychmiast więc ruszam tropem przekazanym mi przez Szanownego Pana Bednarskiego (którego zapewne już poznaliście, a którego usługi polecam) na ulicę Mariacką... by w skrytości spotkać się z redaktorami Gazety Gdańskiej, którzy trop spisku podchwycili. Wierząc w Wasz patriotyzm i gotowość poświęceń dla Ojczyzny, o pilne dołączenie do mnie pod ten adres proszę. Jest tam na budynku napis „Biblioteka" i hasło umówione. Należy pytać, „czy jest Dziadek?" Wiem, że Waszej młodej i skorej do awanturniczych przygód natury popędzać nie trzeba, ruszajcie więc! By to wszystko skończyło się dobrze dla nas i Polski, modlę się i błagam! Uważajcie na siebie!!!

Wasza ciotka

Apolonia Wybicka

100-lecie powrotu Pomorza w granice Rzeczypospolitej i zaślubin Polski z Bałtykiem
Nadbałtyckie Centrum Kultury Gdańsk
INSTYTUCJA KULTURY SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO
TEATR ZNAK
GDAŃSKA SZKOŁA ARTYSTYCZNA

GDAŃSK

Gra Miejska

START

9 lutego 2020r.

10:00 - 16:00

Grę można rozpocząć najpóźniej o godz. 14:00

Początek - Ratusz Starego Miasta ul. Korzenna 33/35

- VLICA MARIACKA
- RATVSZ GŁÓWNEGO MIASTA
- ZIELONA BRAMA
- ZA MVRAMI
- RATVSZ STAREGO MIASTA
- PERON DWORCA GŁÓWNEGO
- WAGON POCIĄGV

GRA MIEJSKA

KAŁMAŃ

100-lecie powrotu Pomorza w granice Rzeczypospolitej i zaślubin Polski z Bałtykiem
Nadbałtyckie Centrum Kultury Gdańsk
INSTYTUCJA KULTURY SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO
GDAŃSKA SZKOŁA ARTYSTYCZNA

SAMORZĄD
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO